

Korte CV'ar til foredragshaldarane og andre som medverkar til Einbudagane 2012 • 11. 12 og 13. mars

www.einbuseminaret.no

Oddbjørn Engvold (seminarleiar) professor emeritus i astrofysikk (UiO). f. 1938. Spesialområde, sol- og stjernefysikk. Cand-real.- / doktorgrad (UiO). Innan forsking har han nytta observatorier i USA, Kanariøyane og fleire romteleskop. Opphald i bl.a. USA og Tyskland. Redaktør for det internasjonale fagtidsskriftet Solar Physics. Generalsekretær for den Internasjonale Astronomiske Union (2003-2006). Leiar for Kavliprisen. Var seminar-leiar for Einbudagane-2009.

Cathrine Wahlstrøm Tellefsen, Universitetslektor og cand.scient. astrofysikk (UiO). f. 1967, lærerbokført i naturfag og fysikk for vidaregåande skole. Har arbeidd som forskar ved NILU og som lektor i vidaregåande skole. Har ønske om å få så mange elevar som råd interesser i naturfag, matematikk og fysikk. Programleiar mandag 12. mars. Foredrag: Realfag i skolen.

Gunnar Bentdal, tidl. lærar/rektor Dombås skole f. 1943, skreiv sørøppgåve om Sigurd Einbu i 1964 i samband med eksamen på lærarskolen (Elverum). Var kulturstyremann og leiar for istandsetting og samling av det som nå er utstilt i Einbusstugu (museum). Foredrag: Kven var Sigurd Einbu, fra den nye boka om Sigurd Einbus liv og livet på Brennøygarden, som kjem ut nå.

Jan-Erik Solheim- professor emeritus UiO. f. 1938, var tilsett ved Universitetet i Tromsø 1971-2002 med observasjons-astronomi som hoved-arbeidsområde. Var ansvarleg for Skibotn Observatorium og tok del i planlegging av det Nordiske Teleskopet på La Palma. Forskningsområde: Kosmologi, variable stjerner, instrumentutvikling. Foredrag: Sigurd Einbus nova.

Pål Brekke, seniorrådgjevar ved Norsk Romsenter. f. 1961, dr. grad i solfysikk fra UiO, tidlegare tilsett av ESA som nestleiar for SOHO satellitten stasjonert ved NASA Goddard Space Flight Center. Har publisert ei rekke vitenskaplege og populær-vitenskaplege artiklar. Forfattar av bøkene "Den store boka om astronomi" (2009), "Sola - vår levende stjerne" (2010) og "Our Explosive Star" (2011). "Stjerneshow" mandag 12. mars. Foredrag: Sola - vår levende stjerne.

Asgeir Brekke, - professor ved Universitetet i Tromsø, f. 1942, oppvokse på Lesjaskog. Leiar av Institutt for fysikk og teknologi-UiT. Studiar av nordlyset og den øvre polare atmosfæren. Engasjert i oppbygging/drift av EISCAT-anlegga i N-Skandinavia / Svalbard. Gjeve ut mange vitenskaplege/populærvitenskaplege publikasjonar. Jorda er som ein edderkopp, ho spinn eit magnetnett rundt sin eigen kropp. Denne samanknytinga representerer nøkkelen til korleis nordlysa vert danna. Foredrag: Nordlyset – kulturarv og vitenskap.

Bjørn Ragnvald Pettersen, professor, universitetet i Ås (UMB). f. 1950. Utdanna observasjonsastronom fra UiO (cand.real.) og UiT (dr. philos.). Har forskar på variable stjerner med satellittar og bakketeleskop. Arbeider nå med geodesi og vitenskapshistorie. Foredrag: Sigurd Einbus utforskning av de variable stjernene.

Thomas Augusteijn, b. 1962 (in Amsterdam, The Netherlands). Deputy Director Nordic Optical Telescope. After obtaining his MSc degree he moved to the European Southern Observatory (ESO) in Chile. He returned to the University of Amsterdam early 1991 where he did his PhD. He has served in several leading research positions at European Southern Observatories (ESO). His general research interest is mainly centered on studying in general the formation and evolution of (interacting) close binary systems, but also includes more detailed studies of specific (cataclysmic variable and low-mass X-ray binary) systems. Foredrag: Novae: past and present.

Kaare Aksnes, professor emeritus UiO. f. 1938. Almanakken - fra Stonehenge til dagens lommeutgåve. Den ca 5000 år gamle oppstillinga av steinane i Stonehenge tyder på at dei vart brukte til å bestemme årstidene ved innsiktig mot sol, måne og stjerner. For 3000 år sidan hadde ein delt inn året i 12 månader a 30 dagar. Den første almanakken trykt i Norge var Tyge Nielsens Almanach for året 1644. Foredrag: Einbu og almanakken.

Øyvind Nordli, seniorforskar ved Meteorologisk institutt. f. 11.09.1943, Lesja. Geofysikk ved UiO (cand. real.) i 1969, Dr. philos. UiB i 2008. Vitenskaplege publikasjonar innanfor fortidsklima. I 2000 ga han ut den populærvitenskaplege "verboka", "Fjellet i snø, vind, sol og tåke". Foredrag: Stordomstida til Norsk meteorologi - frå Bergens-skulen til Dombås.

Anna Kathinka Dalland Evans, nettredaktør og formidlingsansvarleg ved Institutt for teoretisk astrofysikk (UiO). f. 1976. Jobbar nå med formidling av den astronomiske forskinga som går føre seg ved instituttet. Phd i kosmologi ved Institutt for teoretisk astrofysikk i 2009 med avhandlinga: Mapping Dark Matter and Dark Energy. Foredrag: Dei store spørsmåla i astronomien i dag, (nye planeter, liv i universet og kosmologi)

Håkon Dahle, forskar på galaksehopar, mørk materie og gravitasjonslinser (UiO). f. 1970. har studert og forska ved institusjonar i USA, Canada, Frankrike og Danmark og er i dag tilsett ved UiO. Forskinga er i stor grad basert på bruk av Nordisk Optisk Teleskop på Kanariøyane og større optiske teleskop på bakken, i tillegg til ulike rombaserte teleskop som mæler stråling over store delar av det elektromagnetiske spekteret. Snakkar om kjempe-teleskop i framtida og kva dei kan brukas til. Foredrag: Fremtidens kjempe-teleskop - nye grenser for vår viten.

Lill Haukanes, vinner av essaykonkurransen under Astronomiåret 2009 f. 1991. Gymnasiast frå Stord. I premie fikk ho ei reise til Nordisk Optisk Teleskop på La Palma, og med dette observerte ho eit svart hol i eit dobbeltstjernesystem. Studerer nå juss i Bergen. Forfatter av prolog ved opning av Einbudagane-2012.

Arnt Orskaug, ein entusiastisk naturfaglærar ved Åretta ungdomsskule på Lillehammer f. 1952. Skulen som fekk sitt navn på ein asteroide for sin framifrå innsats i Astronomiåret 2009. Koordinator for raketttoppskyting, hybridrakettmotor-brenning, ballongslipp under Einbudagane. Foredrag: Rakettar, romfart og stjernetitting.

Opplysingar:

- Arrangementet på Lesjaskog 11. mars er ope for alle.
- Skoleseminaret i Otta kulturhus 12. mars er for elevar/ lærarar i den vidaregåande skolen.
- Boklanseringa på Dombås bibliotek – Dombås 12.mars er ope for alle interesserte.
- Fagseminaret på Toftemo turiststasjon – Dovre 13.mars har ei deltaravgift inkl.lunch på kr.250.-
Skoleungdom/studentar kr.125.- inkl.lunch.

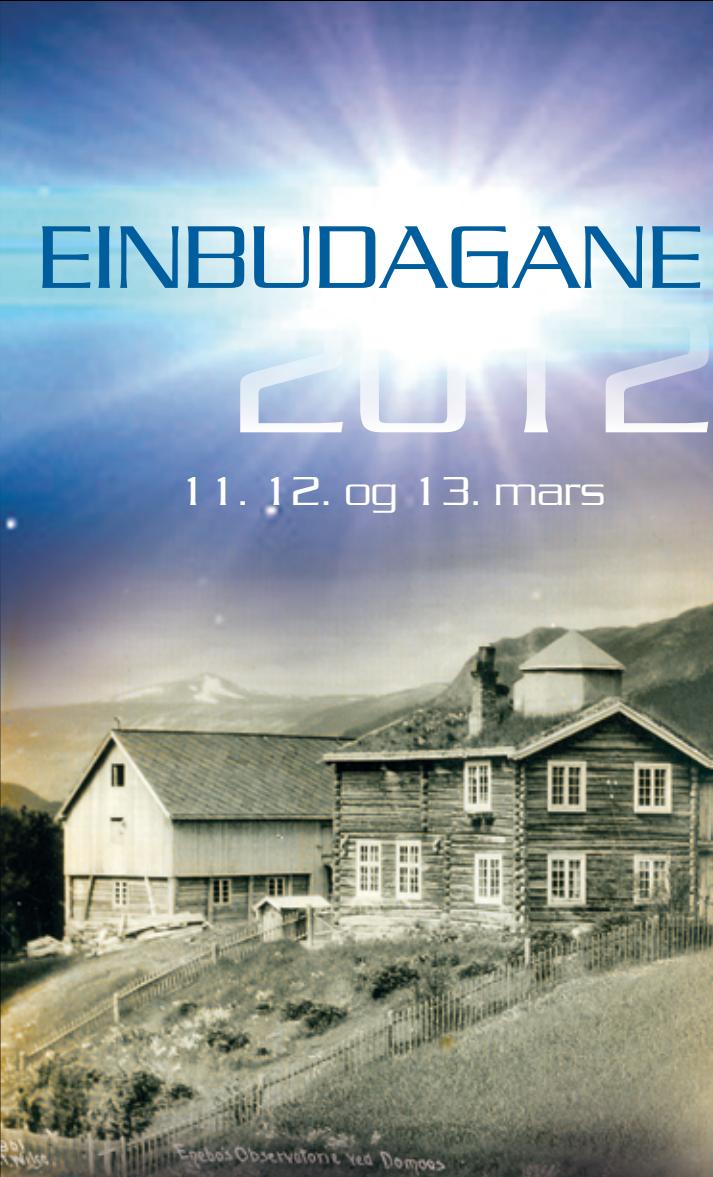
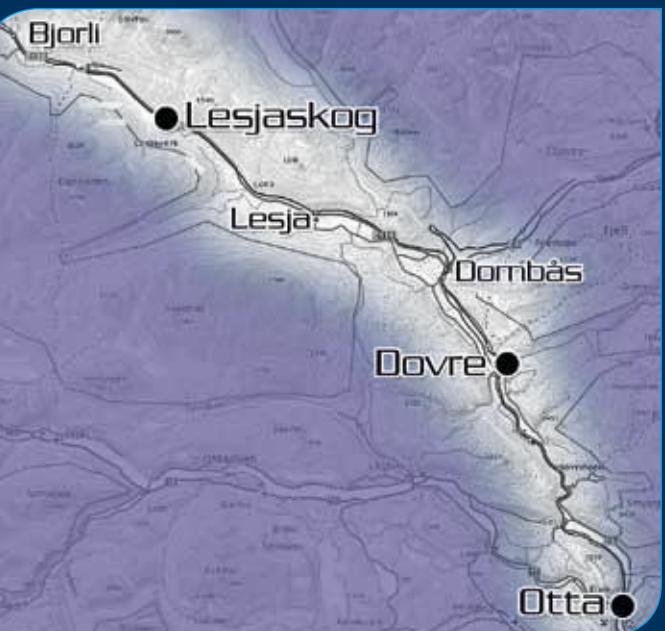
Påmelding:

Frist for påmelding til arrangementet på
Toftemo turiststasjon, den 13.mars er:
Onsdag 7.mars

Påmelding til: Nasjonalparkket Reiseliv AS
v/Dombås Turistkontor • tlf. 61 24 14 44
e-mail: info@rondane-dovrefjell.no

Nærare informasjon om arrangementet vert gjeve av:

Else Hole Ulekleiv • tlf: 917 68 044
Erland A. Løkken • tlf: 917 77 109
Hans B. Talleraas • tlf: 971 59 413
Håvard Gangsås • tlf: 400 31 496

EINBUDAGANE 2012

11. 12. og 13. mars

Nova Geminorum 2
Enebo

1912 - 2012

Lesjaskog 11. mars
Lesjaskog kyrkje og Lesjaskog skule

Otta kulturhus 12. mars
Skolseminar NGVS

Dombås bibliotek 12.mars
Boklansering – Amatørastronomen
Sigurd Einbu

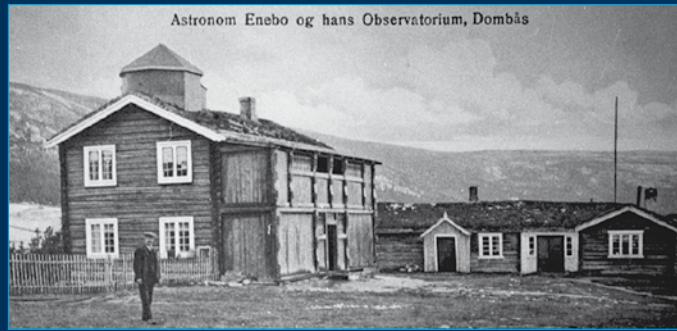
Dovre 13. mars
Toftemo turiststasjon

Innleiing

Einbudagane - 2012 er ei oppfølging av dei første Einbudagane som vart arrangerte i 2009. Einbudagane 2012 markerer 100 års-jubileum for Sigurd Einbu si oppdaging (1912) av ei lysforanderleg stjerne - ei Nova i stjernebiletet Twillingane. Stjerna fekk namn etter han, Nova Geminorum 2, Enebo.

Arrangementet er tufta på lokale og nasjonale interesser, med bakgrunn i Sigurd Einbu's(1866-1946) liv og virke som formidlar av kunnskap og innsats som forskar. Kontakten mot universitet / vitskaplege fagmiljø held fram og representantar frå Oslo(UiO), Ås(UMB), Tromsø(UiT), Meteorologisk Institutt(Met-Oslo) har vore med å forme programmet. I år er det også internasjonal deltaking. Et høgdepunkt er også boklanseringa om Sigurd Einbu sitt liv. Dette med bakgrunn i funnet av meir enn 3000 brev på Brennøygarden i 2009.

Einbudagane 2012 skal løfte fram fagfelt der Einbu var engasjert, slik som:

- Astronomi, etablerte eit astronomisk observatorium på Brennøygarden - Dombås, frå 1906 m/ astronomisk kikkert.
- Magnetiske målingar, starta i 1916 på Dombås.
- Meteorologi, var styrar av stasjonen på Brennøygarden, Dombås frå 1922 til 1927.
- Ozommælingar, med start 1940 og utover.

Einbu vart verdskjent for dei vitskaplege funna og fekk mange utmerkingar; Lindemanns pris i 1906, Atenogenes-Silva medaljen i 1912 (Mexico), Nansenfondets pris i 1926 og Gunnerus-medaljen i 1934.

Han tok initiativ til opprettinga av Det Nordiske Novaselkap. Var medlem og æresmedlem i fleire vitskaplege akademi i Europa. Arbeidde spesielt med observasjon av variable stjerner. Ga ut 14 vitskaplege publikasjonar, fleire populære vitskaplege bøker for å vekkje interessa for astronomi og var ein flink formidlar. Han vert omtala som ein av dei mest kjente astronomane i Europa på si tid. Einbu skreiv også lokalhistorie, blant anna «Dovre kommune gjennom 100 år».

Einbu vart født på Lesjaskog i Lesja kommune. Eit hus frå garden Einbu (Enebo), "Einbustugu", er flytta til Dombås, og er nå museum med samling av notatane og observasjonsutstyret til Einbu. Det er driftsmessig knytta til Gudbrandsdalsmusea. Hovedmarkeringa for Einbudagene-2012 er 100-års jubileet for oppdagninga av ei nova i stjernebiletet Twillingane. Vidare å "revitalisere" det Sigurd Einbu sto for da han levde og gjera han bedre kjent, både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Lokalt er det for å styrke grunnlaget for Einbustugu (astronomisk-museum) på Dombås og auke interessa i skolane med eit eige seminar i Otta kulturhus for den vidaregåande skolen den 12.mars.

PROGRAM EINBUDAGANE 2012

Program

Søndag 11.mars: Lesjaskog.

Opning av Einbudagane-2012.

Lesjaskog kyrkje og Lesjaskog skule

Ope for alle interesserte – Programleiar Erland A. Løkken.

- 11.00. Astronomisk gudsteneste - Lesjaskog kyrkje v/ sokneprest Jorunn Raddum.
- 11.45. Prolog.
- 12.00. Blomsternedlegging ved minnestein Sigurd Einbu.
- 12.15. Lesjaskog skule – Offisiell opning av Einbudagane – 2012 v/ ordførar Steinar Tronhus og leiar for Einbudagane, Else Hole Ulekleiv
  - Servering: Varm sodd – kaffe m/ noga attåt
  - Miniseminar v/Gunnar Bentdal, Asgeir Brekke, Jan-Erik Solheim, Kaare Aksnes, Øyvind Nordli .
- 14.15. Raketttoppskyting og ballongslipp på Cape Lesjaskog v/ Arnt Orskaug og skuleelever. Demonstrasjon av hybrid rakettmotor v/Kjetil Roldseth. Raketttoppskyting, v/ Frode Stensaa (Rakett-Frode fra NRK serien "Ikke gjør dette hjemme")

Måndag 12. mars

Ota kulturhus - Skoleseminar for elevar/lærare i vidaregåande skolar og lærare i grunnskolar.

Spennande foredrag, presentasjon-/utstillingar av elevarbeid

Tidsramme, kl. 09.00 - 15.00.

- 09.00. Opning ved Regionrådsleiar, ordførar i Dovre kommune Bengt Fasteraune.
Rektor Solveig Rindholen.
Programleiar Cathrine Wahlstrøm Tellefsen.
- 09.10. Kven var Sigurd Einbu v/ Gunnar Bentdal.
- 09.25. Kulturinnslag v/ Sigurd Tingstad.
- 09.30. Tablå Ei ny stjerne(nova) vert oppdaga av Sigurd Einbu på Dombås v/ Ota kulturskole. Ansvar: Jertru Stallvik.
- 09.40. Sigurd Einbus nova v/Jan-Erik Solheim.
- 10.00. Stjerneshow v/Pål Brekke.
- 10.45. Pause.
- 11.00. Astronomi i skolen.
  - Raketter, romfart, stjernetetting og rapport fra Cape Lesjaskog(raketttoppskyting m.m) v/ Arnt Orskaug og elever fra Hjerleid VGS.
  - Grupper fra NGVGS.
- 12.00. Nordlysballatt v/lokal dansegruppe, ansvar kulturskolerektor i Lesja/Dovre, Inger S.Killi
- 12.05. Himmelens ballett - Nordlioset v/Asgeir Brekke.
- 12.25. Nordlysballatt v/lokal dansegruppe, forts.
- 12.30. Lunch.
- 13.15. Utstillingar og demonstrasjonar av elevarbeid: Elevar, jury og andre besøkande ser på dei enkelte arbeida – utstillingane. Premierung
- 14.15. Avslutting, brenning av hybrid rakettmotor, ballongslipp og teleskoputstilling ved Astro 2009 Lillehammer.

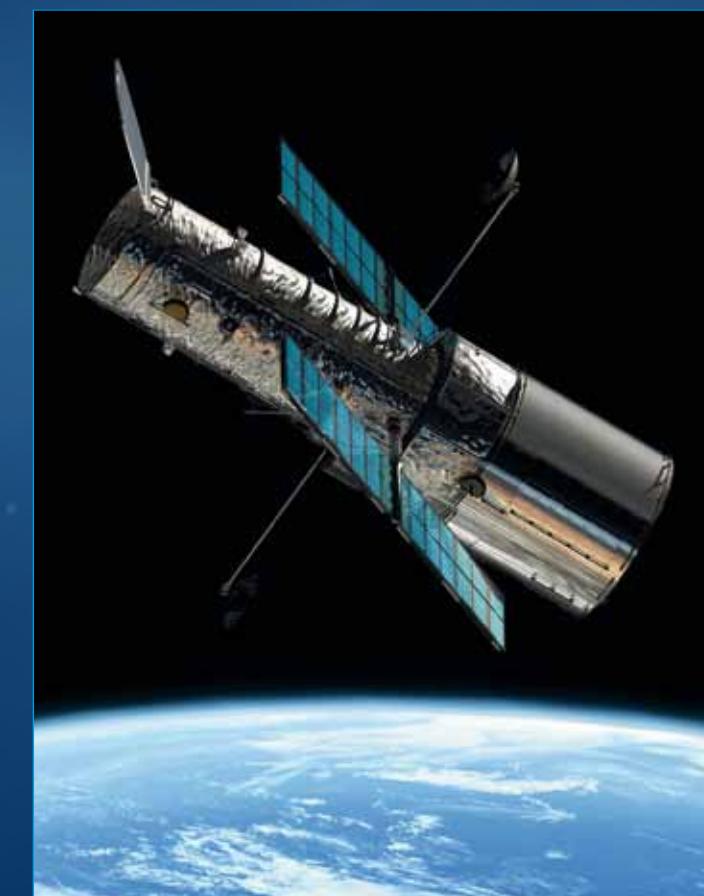

Måndag 12. Mars

Biblioteket Dombås – kl 19.30

Boklansering – Amatørastronomen Sigurd Einbu.

- Innleiing v/ Else Hole Ulekleiv(leiar Einbudagane-2012)
- Kulturinnslag v/ Sigurd Tingstad.
- Amatørastronom Sigurd Einbu v/ forfattarane Gunnar Bentdal, Asgeir Brekke, Jan-Erik Solheim, Øyvind Nordli, Kaare Aksnes og Bjørn Ragnvald Pettersen.
- Enkel bevertring – ope for alle interesserte.

Tysdag 13. mars

Seminar Astrofysikk, meteorologi og naturfag, Toftemo turiststasjon – Dovre kl. 09.00.

Ope seminar for alle interesserte.

Påmelding til Dombås Turistkontor(sjå opplysingar).

Seminarleiar er prof. emeritus Oddbjørn Engvold.

- 08.30. Registrering av påmeldte / kaffe.
- 09.00. Opning v/ Else Hole Ulekleiv (leiar av Einbudagane-2012).
  - kulturinnslag, fanfare v/ Martin Berg .
  - Seminarleiar Oddbjørn Engvold.
- 09.15. Sigurd Einbu og astronomien i Norge v/ Bjørn Ragnvald Pettersen.
- 09.45. The history of Novas v/ Thomas Augustejn: (på engelsk - med norsk samandrag av Jan-Erik Solheim).
- 10.50. Kaffepause
- 11.00. Einbu og almanakken v/ Kaare Aksnes:
- 11.30. Realfag i skolen v/ Cathrine W. Tellefsen.
- 12.00. Godbitar av elevarbeida – NGVGS.
- 12.15. Lunch
- 13.00. Sola - vår livgjevande stjerne v/ Pål Brekke
- 13.30. Nordlioset – kulturarv og vitskap v/ Asgeir Brekke.
- 14.00. Stordomstida til norsk meteorologi – frå Bergensskulen til Dombås v/ Øyvind Nordli.
- 14.30. Kaffepause
- 14.45. Dei store spørsmåla i astronomien i dag, (nye planetar, liv i universet og kosmologi) v/Anna Kathinka Dalland Evans.
- 15.30. Kjempeteleskop i framtida - nye grenser for kunnskapen vår. Ved Håkon Dahle.
- 16.00: Avslutting.